

## **Beszámoló**

A ZIZ – Art and Social area 2020-ban nyílt meg mint művészeti és szociális tér, a Shoshin Színházi Egyesület, a Made in Pata-Rât, az Ecsetgyár és a Colectiv A kezdeményezésére. A pandémia kitörése előtt pár nappal megnyílt tér hamar le kellett álljon az aktivitásaival és a hosszasan tartó járvány és korlátozások a térben működő egyesületekre is hatással voltak. A pandémia után a teret fenntartó egyesületek közé került a Váróterem Projekt Egyesület és távozott az Ecsetgyár és a Colectiv A. Azóta is a Shoshin Színházi Egyesület, a Váróterem Projekt és a Made in Pata-Rât működteti ezt a művészeti teret, ahol nemcsak az egyesületek saját produkciói és projektjei zajlanak, hanem befogadótérként is nyitott más egyesületek, társulatok, fiatal alkotók számára.

A jelenleg művészeti térként szolgáló épület 1851-ben nyílt meg, feltehetően december 2-án, az első ortodox zsidó zsinagógaként Kolozsváron. A kőből épített, klasszicista stílusú zsinagóga mellett állt még egy épületcsoport, amely a rabbi, a tanító, a sakter lakásaiból állt, illetve egy rituális fürdőből. Ez a zsinagóga vált az ortodox zsidó hitközség központjává. A világhaborúk időszakáig aktív hitközség volt jelen a zsinagógában, az akkori Széchényi tér, ma Mihai Viteazul tér környékén „a jövedelmi kategóriák alsóbb fokán elhelyezkedő kispolgári vagy alacsony életszínvonalon élő kézműves, kiskereskedő, munkás és napszámos zsidó közösség jött létre.”<sup>1</sup> 1944-ben megkezdődött a kolozsvári zsidóság deportálása, ami után a Pap utcai, ma Párizs utcai zsinagóga átalakult autójavító műhellyé.

Később az épületben pászakgyár, mészárszék, étkezde működött, majd 1990-ben rádióstúdióvá formálták, majd televízió stúdió lett belőle, végül pedig megtalálta a jelenlegi formáját. Jelenleg viszont nemcsak művészeti tér működik benne. Az emeleten található ZIZ – Art and Social area alatt az Olympos pékség laboratóriuma található, amely gyakran sütemény illattal tölti be az udvart és az épületet, az udavron belül található a Scutul Negru, biztonsági szolgálati cég, illetve az udvar hátsó felében a kolozsvári zsidó hitközség kóser kintinja funkcionál.

---

<sup>1</sup> GIDÓ Attila: *Két évtized. A kolozsvári zsidóság a két világhaború között*. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 2016, 78. old.

A kutatásom során nehéz volt bármilyen információt találni a második világháború utáni időszakról, valószínűleg még több idő lenne szükséges, hogy mélyebben lehessen kutatni az 1944-1990 közötti időszakot, amikor az épület nem vallási vagy kulturális térként funkcionált. Sokat segítettek az eddigi kutatók munkái, akik a kolozsvári zsidóság történelmét kutatták.

Művészeti alkotói oldalról valami újat próbáltam ki, a vizuális művészetek világához kapcsolódtam és tekintve, hogy nem igazán találtam archiv képeket az épületről, ezért a jelennel foglalkoztam. A kiindulási pontom az ablakok voltak, amelyek legtöbbször az eredeti formájukat őrzik a mai napig, illetve a fal, amelyen még megvan az eredeti festés egy maradványa. Az eredeti festésből kivehető egy kék háttér, egy fekete madár, amely a feltételezéseim szerint egy Rukh lehet, allatta egy részben látható héber felirattal, illetve egy piros madár szárnyának részei is kivehetőek, ez pedig a Ziz madár lehetett, madarak, amelyek megjelennek a zsidó mitológiában.

Egy képtárat alakítottam ki, amelyeknek a központjában az ablakok vannak. Ezek az ablakok gyakran alakulnak át szemmé, figyelik, hogy mi történik a térben és ha az ember egyedül van a térben, csendben, akkor ezt érezheti is. Ezt próbáltam megfogni a képekben, amiket készítettem.

A képek között van egy kakukktójas. Időközben várost váltottam, Kolozsvárról Temesvárra költöztem, ahol villamosozás közben megláttam a Fabric negyedben levő zsinagógát, amely azonnal felkeltette az érdeklődésem. Miért? A zsinagóga le van zárva, nem lehet bemenni, épp felújítás alatt áll. A felújítás idejére az ablakokat letakarták színes ablakfestményekkel. Ki-kik maga döntse el, hogy milyen érzést kelt benne ezeknek a festményeknek az ábrázata.



Egy kép az 1870-es évek előttről a Pap (Párizs) utcai zsinagógáról, a fényképet Veress Ferenc készítette.